

Udflugten til Køge den 13. Juli 1911.

Den 13. Juli foretog Historisk Samfund en vellykket Udflugt til Køge, hvor det fik den venligste Modtagelse. Til dets Ære var Dannebrog hejst over Byens Raadhus og paa flere private Bygninger. Under Kirkepladsens Linde samledes Selskabet og begav sig derpaa ind i den smukke gamle Kirke. Dens Værge, Hr. Direktør Bülow, og Redaktør Fr. Opffer gav de fornødne Oplysninger. Mens Selskabet besaa Kirken i Enkelthederne, fantaserede Hr. Organist Nielsen paa Orglet. Derefter blev de interessante gamle Huse i Nørregade, Kirkestræde og Vestergade beset. Vandringen i Byen sluttede i det nyindrettede Musæum, hvor Sagfører Alfred Sørensen paa Bestyrelsens Vegne modtog Selskabet. Efter Musæumsbesøget og en lille Pause, der benyttedes til en Forfriskning i „Teatret“s Have, samledes man i det lille Anlæg omkring det smukke Hvitfeld-Monument, hvor Professor Kornerup talte.

Tale ved Niels Juels og Ivar Hvitfelds Mindestøtte.

Af J. Kornerup.

Naar vi nu staar paa dette Sted og skuer ud over de blaa Bølger, saa ved vi jo allesammen, at derude udkæmpedes en Gang blodige Kampe, at derude vandt Niels Juel en af de stolteste Sejre i vor Historie, og at derude ofrede Ivar Hvitfeld Livet for Danmark.

Det laa da nær paa dette Sted at rejse et Mindesmærke om disse to Søhelte og til Ihukommelse af Forfædrenes Manddom og Tapperhed. Der var da Mænd, der forstod de historiske Minders Betydning og satte sig i Spidsen for en Indsamling til denne Støtte, der blev rejst 1906. Det er en Obelisk af bornholmsk Granit, prydet paa den Side, der vender mod Havet, med Niels Juels og Hvitfelds Portrætter i Bronze, modellerede af den afdøde unge Billedhugger Jørgen Larsen. Paa den modsatte Side ses en Kanonkugle, der er fisket op fra Fregatten „Dannebrog“'s Vrag. Der blev samlet Penge ind til dette Mindesmærke baade i Danmark og i Norge. Hvitfeld var jo en Nordmand. Fra fjerne Lande som Amerika, ja selv fra Afrika indkom der Bidrag, og danske Skolebørn sendte deres smaa Gaver. Kun Svenskerne vilde ikke bidrage, hvad man jo ikke kan fortænke dem i.

Jeg vil, inden vi forlader dette smukke Sted, minde Dem i korte Træk om, hvad der foregik i 1677 paa Køge Bugt.

Danmark var paa den Tid alvorligt i Fare under den skaanske Krig. Kong Christian den Femte stod i Skaane med Resten af den danske Hær, som Aaret i Forvejen havde lidt Nederlag i det blodige Slag ved Lund, men endnu havde Fæstningerne inde, Landskrona, Christiansstad, Ystad m. fl. Nu krydsede en overlegen svensk Flaade under Admiral Henrik Horn ved Sjællands Kyst med Landgangstropper om Bord, og den danske Admiral Niels Juel skulde nu søge at afværge dette Angreb. Admiral Horns Overmagt var stor. Han havde 36 Skibe med 1800 Kanoner, Juel havde kun 26 Skibe med 1257 Kanoner, og Kongen havde befalet ham at afvente Forstærkning af Hollændernes Skibe, vor Allierede, og kun indtage en Forsvarsstilling.

Men Admiral Niels Juel var en fremragende Fører, der selv havde uddannet sine Folk, Danske og Nordmænd, som han vidste, han kunde stole paa. Hans Skibe og hans Kanoner var efter nyeste Mønster, og dertil kom, at han var en Mand, der ikke var bange for at tage Ansvaret, naar en gunstig Lejlighed frembød sig.

I den tidlige Morgen den 1. Juli 1677 begyndte det store Søslag. Begge Flaaderne laa imellem Falsterbo og Stevns Klint, og Svenskerne benyttede Vinden, der var Sydvest, til at nærme sig saa meget som muligt til den sjællandske Kyst, formentlig for at sætte Tropper i Land, men havde da det Uheld, at et af deres største Skibe, „Draken“, løb paa Grund og maatte stryge Flag. Niels Juel havde forudset, at Vinden op ad Dagen vilde gaa om i Vest, hvad der ogsaa indtraf, og han greb da straks denne Lejlighed, sprængte den fjendtlige Linie og afskar 16 Skibe, der tog Flugten.

Hele Dagen rasede Kampen; to Gange maatte Niels Juel forlade sine Flagskibe, „Christianus quintus“ og „Fredericus tertius“, som var nær ved at synke, og flytte over paa Linieskibet „Charlotte Amalie“. Men da Svenskernes Linje var brudt, var Sejren afgjort uagtet al deres Tapperhed. Ved Solens Nedgang flygtede de ud i Østersøen, og Danskerne havde erobret 7 Linieskibe og 456 Kanoner og taget en stor Mængde Fanger.

Da Admiral Juel gik i Land i København, modtoges han med den største Begejstring. Et Sagn vil vide, at Christian den 5te med en Hentydning til, at Niels Juel ikke havde lystret hans Ordre, modtog ham med disse Ord: „Juel, Juel, du havde fortjent en Jærnlænke om din Hals, men nu, da du bringer mig Sejren, hænger jeg en Guldkæde om den.“

Men hvis Juel havde tabt Slaget, havde det maaske været ude med Danmark.

Den 4. Oktober 1710 hørte man atter Kanonerne tordne ud over Køge Bugt. Den danske Admiral Gyldenløves Flaade blev angrebet af den svenske Admiral Wachtmeister i et blodigt, men uafgørende Slag. Under Kampen gik der Ild i Kommandør Hvitfeldts Skib „Danebrog“. Men skønt Flammerne slog op alle Vegne om ham, blev han og hans tapre Folk dog ved med at fyre paa Fjenden til det sidste. Han kunde maaske have frelst sig ved at sætte Skibet paa Grund, men der var Fare for, at Vinden vilde føre ham midt ind i den danske Flaade og antænde

den. Helten foretrak at dø, og Kl. 4 om Eftermiddagen sprang „Danebrog“ i Luften med et frygteligt Brag. Nogle Dage efter skyllede Ligene af de omkomne Krigere op paa Stranden, og nogle af dem blev begravede paa Herfølge Kirkegaard. Til Minde herom er der paa Kirkens Mur indsat en Marmortavle med et Digt af Ingemann, saalydende:

„Højt bruser Bølgen i Køge Bugt,
 Den sjunger om Hvitfelds Himmelflugt,
 Den sjunger om Dannebrog's Helteskare,
 Som Flammevinger til Himlen bare.
 Hist Kæmpeskaren mod Himlen fløj,
 Her Kirkegaarden blev Kæmpehøj;
 Hist bar de fra Stranden Heltenes Ben,
 Og Kirken blev deres Bautasten.
 Gud evig glæde de høje Sjæle,
 Med Danmark staar deres Eftermæle.“

Atter samledes Selskabet i „Teatret“s Have, og Formanden, Provst Pontoppidan, besteg Talerstolen.

Provst Pontoppidans Tale.

(Efter Referat i Roskilde Tidende.)

Paa Historisk Samfunds Vegne vil jeg byde alle, der er til Stede, Velkommen og sige dem oprigtig Tak for deres Nærværelse.

Det var ikke fri for, at det var med bankende Hjerter, at vi bestemte os for at tage til Køge, men det var heller ikke underligt, at vi gerne vilde herved til den By, der tilstrækkelig har vist, at den sidder inde med stor og betydelig Interesse for og med megen Dygtighed til at drage Minderne frem, samt er i Besiddelse af Offervillighed til at bevare herlige Minder om Fædres Dag og Daad. Vi har ikke noget videre at byde Dem, men vi er ogsaa nærmest kommet for at vinde Venner for vort lille Arbejde, som gerne skulde vokse, og som næppe nok er begyndt. Vi er ikke kommet, fordi vi tror, at De behøver os, som vi behøver Dem. Thi det gør vi. De historiske Samfund maa nemlig ikke gerne være altfor smaa, saa bliver der Fattigdom paa Emner og Evner. Selv om en Egn er rig, vil Emnerne

snart være udtømte eller bliver for smaa og for faa, hvis Egnen er snævert begrænset.

Et historisk Samfund er ikke en fornøjelig Sport med enkelte underholdende Møder og interessant Læsning i en Aarbog. Nej, vi vil i al Beskedenhed være med til at gøre et lille Arbejde til Folkelykke og Folkegavn. Det er store og stærke Ord, dog kan de bruges i al Beskedenhed og Jævnhed og derfor anvendes paa et historisk Samfunds lille Gerning, der gærne skulde bestaa i at lægge en Sten til vor aandelige Bygning og gyde en Draabe i vort Folks rindende Livsstrøm.

De synlige Minder om Fortids Daad og Lidelse har en Værdi, der er ret umaalelig for Folkets Liv.

Naar Ploug synger:

Danmark, dine Kæmpegrave
Er en kostbar Skat,
Bedst af alt, hvad i din Have
Gud har gavmild sat,

gælder det alle Minder om, hvad Fædre har stridt og Mødre lidt.

Gennem Minderne om Fædres Gerning kædes Fortid til Nutid, og saa spirer derigennem Fremtiden, saa dannes der et gyldent Led, Fremtidsledet, der kædes til Nutid og Fortid.

Minderne har Betydning for Folkets Selvbevidsthed, Levedygtighed og Selvhævdelse. Gennem Minderne vendes Børnenes Hjærter til Fædrene, og de lærer at kende sig selv. Det Folk, der ingen Fortid har, har ikke stort Haab om en Fremtid. Hvor Historien melder om Folk, der er vaagnet af Dvalen, er Minderne fra Fortiden samtidig vaagnet, er blevet levende og har faaet Folkets Hjærte til at brænde. Hvor en Folkerejsning søger sin Kilde og Kraft i Folkets Minder fra fordums Dage, er der en Kraft i Folkets Livsstrøm. Et Folk i levende Berøring med sine Minder bliver ukueligt.

Et gammelt Ord, der vel er Ære værd, lyder: Du skal ære din Fader og Moder, paa det at du maa leve længe i Landet. Det gælder ogsaa den store Slægt, Folket.

Ejendommeligt er det, at der er to Folk, der har været ukuelige, to Folk, der ikke vilde tabe sig i Folkenes Mængde, ikke svinde bort i Forglemmelsens og Tilværelsens Mørke, men som trods Fremmedherredømme, Underkuelser og Hjemløshed har holdt sig oppe. Det er Israelliterne, der er et Under blandt Folkene, og det kinesiske Folk, begge graahærdede, men livsfriske Oldinge blandt Folkene. Begge disse Folk ærer Fader og Moder — om end i forskellig Betydning —, og lever i stadig og inderlig Berørelse med deres Slægts Historie.

Øg ser vi til Sønderjylland? Hvad er Kraften i deres ukuelige Modstand dernede? Det er Tilknytningen gennem Minderne om Fædrenes Land og Arv og Daad. Strømmen herfra gaar gennem vore Hjærter, og Sønderjyderne taler derfor om Kærligheden til Minderne, og derfor gentager de det gamle Ord: „Det være langt fra mig at give dig, min Fjende, mine Fædres Arv.“

Vi høster efter vore Fædre Minderne om dem, der har bygget.

Om Mindet synger Ploug:

Sommersolens Glans ej maaler
Sig med Mindets stærke Straaler;
Naar de tændes, naar de gløde,
Haabet staar i Grøde.

Bjørnstjerne Bjørnson synger om sit Land, betaget af Minderne:

„Elsker, elsker det og tænker
Paa vor Fa'r og Mo'r
Og den Saganat, som sænker
Drømme paa vor Jord.

Fædrelandet er det Land, hvor vore Fædre har boet. I den, der tænker saaledes, i ham rinder en Kraft til at gøre sit Folk levedygtigt, han bliver en af de Tusinder, der bærer Folket, giver det Kraft til at leve.

I Minderne er der Folkelykke og Folkegavn, og Minderne er til Lykke og Glæde for den enkelte, thi gennem

dem ejer man sit Fædrelands Skønhed. Naar man kender Gaardens, Egnens, Højens og Stedets Historie, saa bliver det altsammen rigere for en. En Høj er to Ting. Man ser anderledes paa den, der fortæller sin Historie, end den, der intet har at sige.

Naar jeg kommer til en ny Egn, saa taler Bakkerne, Skovene, Kirken og Fjorden til mig, men jeg forstaar ikke, hvad de siger, og jeg føler Uro i min Sjæl, indtil jeg har faaet skaffet mig Kundskab om Egnen. Naar alle de Ting, jeg ser, saa senere har fortalt mig deres Historie, er jeg rolig og tilfreds, og jeg ser paa det med andre Øjne. Saa er vi i Forstaaelse, saa véd jeg, hvad de har at sige mig.

Jeg boer jo ved Roskilde Fjord, ved Danmarks Hjærte, jeg kan se bort til Skovene og ud mod det gamle Lejre. Og alt taler det til mig om fordums Dage, og saa føler jeg mig midt i Strømmen, som gaar fra Urtid til den ukendte Fremtid. Jeg føler, det er mine Slægters Strøm, jeg staar midt i. Kaster jeg Blikket ud over Fjorden, da ser jeg for mig Rolfs Kongesnekker færdes paa Fjorden og som de i sin Tid forsvandt omme bag Bognæs ad Kongesædet til, og jeg mindes Vethemans og Vendernes Kampe. Domkirken og alt, hvad jeg ser, taler sit eget Sprog til mig, og jeg føler et Pust af Uendeligheden gaa gennem min Sjæl, og jeg hører ligesom Suset af Historiens Vinger og fra Menneskelivets uendelige Vandring, Slægter, der følger i Slægters Spor. Og ved alt dette faar jeg dybere Glæde af Egnen og dens Skønhed.

Jeg ser anderledes paa Gaarden, hvor Fædre byggede og boede, end hvis jeg er en Nykomling. Det er de historiske Minder, der giver mig Samklang mellem Egn og Land, fordi det er mine Fædres Land.

Det er for at gøre Minderne til Lykke og Ejendom, til hver Mands Eje, at ogsaa de historiske Samfund arbejder. De vil drage de enkelte Sognes og Menneskers Historie frem, de vil fremdrage Minderne fra den lille Historie, Minderne om Fædrene og Mødrene. Herpaa arbejder vi, og det er til Medarbejdere og Venner i dette Arbejde, vi er kommet for at bede Køge og Omegns Mænd og Kvinder være med.

Derefter holdt Kaptajn Rockstroh sit Foredrag, der findes gengivet andet Steds i Aarbogen efter Talerens Manuskript.

Efter Foredraget samledes Deltagerne i et Antal af ca. 90 til en Fællesspisning i „Teatret“.

Etatsraad Matthissen bød velkommen, og Provst Pontoppidan holdt Talen for Samfundets Æresmedlem, Professor Kornerup, der takkede.

Etatsraad Matthissen talte for de Køge-Borgere, der havde vist Samfundet Imødekommenhed, d'Hrr. Bülow, Opffer og Alfr. Sørensen samt Køge-Pressen.

Redaktør Svarre takkede for Skaalen. Taleren var glad for de historiske Samfund, fordi deres Bestræbelser gaar i Retning af at vække og udvikle en sund Fædrelandsfølelse; derfor kan alle samles om de historiske Samfund. Selv om der er noget, der sætter Skel, er der dog heldigvis mere, der samler os.

Naar vi beskæftiger os med Fortiden og dens Ting, saa faar vi Blik for, hvad Livet og hver Dag er værd for os alle, at det er en kostelig Gave. Derfor er det for-tjenstfuldt at samle Folk i historiske Samfund.

Der kan godt tænkes en Samvirken mellem Roskilde og Køge, men Stevns maa absolut med. Køge har altid været som en lille Hovedstad for Stevns- og Hedeboer. Vi kan derfor ikke gaa med til et historisk Samfund for det halve af vort Opland. Der maa kunne findes en Form, saa det hele kommer med. Jeg henstiller dette til Overvejelse. Stevns og Storehedinge maa med!

Et Leve for Deres Forening, som før eller senere maa blive vor.

Sagfører Alfr. Sørensen takkede Samfundets Bestyrelse for Mødet. Intet Besøg har været os mere kært end dette fra vor venligsindede Naboby. Der maa kunne findes en Form for Samarbejde med Køge og Omegn.

Provst Pontoppidan takkede for Skaalen. Vi har netop tænkt at favne Køge og tage Stevns med, dersom det er muligt at finde en Form for Bestyrelse og Røgt af et saa vidtstrakt Samfund. Jeg tror, vi faar Vanskelighed

ved at faa Smørum og Sokkelund Herreder med, saa er det godt, dersom vi kan udvide mod Syd. Sluttede med en Skaal for Arrangementsudvalget.

Overretssagfører T ü c h s e n, Ballerup, fortalte et Par Episoder fra 1807.

Dermed var Dagens Program udtømt.
